

Vastuvoolu ujuja Vilen Künnapu: „Alkoholisõltuvus on mul asendunud jumalasõltuvusega.“

Julge ja isepäine – just nii iseloomustati Vilen Künnapud mullu, kui talle määrati kulka elutööpreemia. Värvikaid epiteete hiljuti 75. sünnipäeva tähistanud arhitekti ja kunstniku isiku, aga ka tema loomingu kirjeldamiseks leidub loomulikult teisigi, näiteks irriteeriv, õrritav. Enda iseloomustamiseks kasutab Künnapu tihti väljendit vastuvoolu ujuja. „Päriivoolu ujudes oledki ainult lammas ja teed vaid seda, mida tuleb teha. Head kunstnikud ja arhitektid on olnud alati vastuvoolu ujujad.“

Vilen Künnapule on vastukarva keskpärasus ja igavus. Talle pole miski kunsttükk panna Muugale püsti palju furoori tekitanud oranž, siniste sammaste ja suure sinise elevandikujuga eramu. Või sõbrast šamaani Valeri abiga linnu seljas ja seejärel ise linnuna pool maailma läbi lennata.

Võiks ju arvata, et Vilen ehk Villu on tõesti tulnukas. Kui ta ainult mõnedes oma hoiakutes ja ettevõtmistes ei seisaks sedavõrd kindlalt kahe jalaga maa peal. Rääkides näiteks meelemürkide hävitavast mõjust. Ja ega siis maja erkroosa värv, vaid ikka gravitatsioon aitab nii tema ehitisi kui ka teda ennast püsti hoida. Sul on luuletus „Minu nägu“, milles on read: „Olen karu / olen kana / olen jännes ja mesitaru / olen väike prillidega mees / olen taeva laotus ja tähed selle sees.“ Kuidas sellest väiksest prillidega mehest sai suur kunstnik?

Usun, et suuremal osal inimestest on põues marssalikepike. Isegi kui nad seda ei tunnista.

Niipalju kui ennast mäletan, on miski kunstniku hing minus alati sees olnud. Oma esimeseks ja oluliseks õpetajaks kunstiinstituudi ettevalmistuskursustelt pean Raivo Korstnikut. Väga võimas kunstnik, kelles oli natuke ka müstikut. Kes sõna otseses mõttes avas mu silmad. Sest tema õpetamismeetod, kuidas joonistada, oli hoopis teistsugune. Ta justkui avas ukse teise reaalsusesse, teistesse sfääridesse. Ta suutis tekitada minus kirge. Mitte keegi pole hiljem mind sedavõrd hästi õpetanud. Tänu temale ma maalingi, teen maju, kirjutan. Et luues ikka ja jälle kirge uuesti läbi elada.

Siinkohal tuleks veel lisada, et hea arhitekt on vaid see, kes on ka hea kunstnik. Teist võimalust pole. Sa pead hästi joonistama,

ohtuleht.ee

Estonia teater
Teater

jagama värvitehnikat. Tahad olla rahvusvahelise haardega arhitekt, pead olema ka hea väga hea joonistaja.

Aga ei saa alahinnata ka isa rolli, kes noorena oli õppinud dekoratsioonikunstnikuks. Vend oli küll tehnokraat, kes aga Moskvast aspirantuuris õppides tõi mulle sealt näiteks 60. aastate Ameerika arhitektuuri kataloogi. Vaatasin, et ohoo! Louis Kahn, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright. Mõtlesin, et nendega sarnast arhitektuuri võiks küll teha.

Vilen Künnapu (Robin Roots)

Olen kuulnud jutte sõpruskonnast Vilen Künnapu, Ando Keskküla, Andres Tolts, ja küllap kuulus sinna veel teisigi kunstnikke. Isegi kui jääda ainuüksi Keskküla ja Toltsi juurde, kes maalijatena astusid 70ndatel väga jõuliselt areenile, siis tollal nad sind kui noort arhitekti maaliusku ei püüdnud pöörata? Nad olid Ludmilla Siimu õpilased ja Siim oli omamoodi šamaan, kes tegi neist tõepoolest vägevad kunstnikud. Nad oli minust kaks-kolm aastat nooremad ning juba kaugelt oli näha, et mõlemad on andekad vennad. Natuke ka sellised huligaanid, õppinud vist kuskil karated. Nii et kui mööda tänavat läksid, siis vehkisid oma jalgadega. Ent ennekõike olid nad megaandekad. Alati imetlesin neid. Just nende varajane looming oli väga äge. Minu meelest pole varajasele Keskkülale ja Toltsile eesti kunstis midagi vastu panna.

Aga jah, tegime koos happeninge ja teatrit. Aga ju siis minu tee oli ikkagi arhitektuur. Maalimise juurde jõudsin hoopis hiljem. Sinu ühed suuremad projektid arhitektina koos Ain Padrikuga on Viru keskus, SAS Radissoni hotell ja Tigutorn, kuid neid on veel ja veel. Milliste tunnetega sa neist majadest täna möödud? Et vaata, kui uhked ehitised? Või teeb endiselt tuska, et oled Viru keskuse pärast sedavõrd palju nahutada saanud?

Nad on ikkagi kui oma lapsed ja vaatan neid kui elavaid objekte. Ma ju kujutan ette, et kõik kunstiteosed elavad ning majad samamoodi. Oma armastuse ja pilguga justkui räägiks nendega. Tunnetuse tasandil loomulikult. Mitte nii, et ossa pisike, kui tore sa oled! Või kui ma näiteks sõidan Tallinnas mööda Viru keskusest, Radissoni hotellist või ka kolme torniga majast Narva maanteel, siis ma justkui laen neid oma pilguga ja sisimas ütlen, et hoolin neist...

(Julia Vakina)

Kas nad räägivad sulle ka vastu?

Ikka, ikka. Tunnete tasandil. Side on olemas. Siin on sama

juhtum, mida ma kogesin juba Raivo Korstniku juures õppides. Et sa tekitad nagu mingi konstruktsiooni, mis tegelikult on juba universumi, lõpmatuse ja võib-olla isegi jumalaga ühenduses. Minu motiiv, miks ma tahan maju üldse teha, ongi luua side lõpmatusega. Olen sellest sõltuvuses. Mind ei huvita raha, tahan ikka ja uuesti seda lõpmatuse tunnet kätte saada.

Viru on ju tegelikult väga võimas. Konstruktsioon. Vaata kui keeruline. Autod panevad mööda spiraali üles-alla. Ja siis veel Mare Mikofi skulptuur „Hämarik“, mis justkui tasakaalustab keskuse maskuliinset arhitektuuri. Küll see ehitis kunagi rehabiliteeritakse. Juba täna on päris palju hääli, mis sellest hästi räägivad.

(ALDO LUUD)

Kui palju oled pidanud oma isikupära maha suruma, sest tellija, kelle käes on rahakott, ei taha sinu lennukatest ideedest kuuldagi?

Siin põrkuvad kolm vaimu: tellija vaim, koha vaim ja minu vaim, kes omavahel suhtlevad ning mis selekteerib tulemuse.

Jamad tulevad siis, kui ehituse ajal midagi ära rikutakse.

Jäetakse näiteks midagi tegemata. See käib justkui asja juurde, et mingitest detailidest tellija loobub, ning seega vajutan ma tihti gaasi kohe alguses põhja, lisan mõned detailid kohe üle võlli.

Aga teinekord juhtub ka imesid. Näiteks Kadrioru Plaza majaga, kus mul viimasel hetkel õnnestus värvi juurde lisada. Ehitaja helistas, et ega ometi rõdude välispinnad värvilised pole. Me polnud sellise julge variandiga sõandanud ehitaja palge ette ilmutagi. Nüüd aga korraga plahvatas: kui sa nüüd kõik need hullud värvid välja tood, hakkab see maja ikka kõvasti särama. Kusjuures kõik need kollased, roosad, lillad ja rohelised värvid olid ikka väga intensiivsed. Nii et isegi mina, kui majalt kile viimaks maha tõmmati, ütlesin endale, et ossa, küll sai ikka äge.

(kadrioruplaza.ee)

Viimane näide kinnitab, et kindlasti tunned sa arhitektina teatud vastutust nii linnaruumi kui ka ühiskonna ees tervikuna?

Ühelt poolt võiks ju öelda, et ei vastuta mitte millegi ees. Teen oma pilte ja ongi kõik. Samas olen ma religioosne inimene ja mitte ainult arhitektina, vaid ennekõike inimesena vastutan kõige ees, mida teen. Ma ei saa minna vastuollu jumalaga. Kui mul on temaga asjad korras, siis on need korras ka ühiskonnaga. Mis siis, et kunstnikuna on minus provokatiivsust, aga ma panen kunsti kogu oma armastuse ja siis on ka kõik hästi. Las mu kunst

torkab silma. Väga hea, et silma torkab. Ei sobi? Tipp-topp. Miks ta peaks mingi igavuse või keskpärasusega sobituma?

Oled sa usklikuna, aga eelkõige ikkagi kunstnikuna tundunud mõnikord oma arhitektidest kolleegide suhtes ka kadedust? Kindlasti ei ole ma Salieri. Ja pole olnud selleks ka põhjust. Küllaltki varakult saavutasin juba teatud positsiooni. Pigem olen tundnud kadedust enda suhtes. Salierisid meil ju jagub.

Samas – kes siis iseendas seda joont tahab tunnistada. Näiteks mäletan, kuidas poisikesena koolis tantsupidudel tundsin kadedust suurte kenade poiste ees, kes läksid ja valisid endale ükskõik millise tüdruku. Ja pärast said nad tüdrukute valikul jälle tantsupõrandale. Nii et siis oli see väike prillidega poiss tõesti hädas. Kuni sain endale linna kõige ilusama naise (kunstiajaloolane Liivi Künnapu – J. K.).

Eks see naiste värk ole üldse kummaline. Ma siiamani vaatan, et meest pole ollagi, loll nagu lauajalg, aga naised jooksevad oi kuidas sabas.

Raha?

Ei ole ka raha. Mitte midagi tal pole. Lihtsalt meesenergia on sedavõrd tugev.

Ühe sinu näituse pealkiri oli „Kunst. Arhitektuur. Revolutsioon“.

Oled siis revolutsionäär ning kui jah, siis milline roll on revolutsionääril kunstis?

See näitus oli arhitektuurimuuseumis ja otsisin sellele pealkirja. Kunst ja arhitektuur tundus ilmselge nämmutamisena ning nii lisasin sõna revolutsioon. Mis nagu kriibib natuke. Aga rohkem pidasin silmas vaimset revolutsiooni.

Kas ka see on revolutsionäär, kes püüab ujuda vastuvoolu? Seda sõna olen kohanud mitmes sinu kirjutises. Et siis teisi sellega kuidagi ärgitada või ärritada?

Ikka vastuvoolu. Kuidas muidu. Päriivoolu ujudes oledki ainult lammas ja teed vaid seda, mida tuleb teha. Head kunstnikud ja arhitektid on olnud alati vastuvoolu ujujad.

Mainstream'is hulpida pole sulle omane, see sind ei huvita? Huvitab ikka, see on nn reaalsus. Aga kunstnik peab olema algupärane ja selleks tuleb ennast värskena hoida. Ütleme nii: ma olen alati olnud natuke millegi vastu, aga ma ei ole ka liiga vastu. Olla pörandaalne sõdija – see pole minu tee. Kerge vastuolemise hoiab sind värskena.

Kuidas sulle meeldib, et traditsioonilist Tallinna kilukarbi siluetti on viimasel paaril kümnendil lõhkunud mitmed kõrghooned?

Mulle see city tulek meeldib. Omad eesti arhitektid on need majad projekteerinud. Kui vaadata seda siluetti lähelt ehk vee pealt, pole kõrghooned vanalinnast ka liiga kaugel. Moodustavad vanalinna tornidega ilusa terviku, kus esiplaanil on veel uhked laevad.

Tallinn on ilus ja hea linn. Ta pole ka liiga suur, aga tal on olemas kõik pealinna funktsioonid.

Tallinnal on hea aura?

Minu meelest küll, sest Toompeal – ma mõtlen, et selle mäe ja seal olevate ehitiste energia – on ikka võimas. Lisaks meri.

Tallinnal on jõud sees, ta on elus linn. Nüüd on ka mereäärne osa lahti, see kõik on vägev. Mina armastan Tallinna.

Oled ju olnud Tallinna peaarhitekt. Millise pilguga vaatad praegust kaost pealinnas, kus kogu kesklinn on muutunud ehitustandriks?

Õlgu paneb kehitama kas Hollandist või ma ei tea kust üle võetud ideoloogiad inimsõbralikust linnaruumist, mingitest peatänavatest, mille eesmärgiks oleks justkui autod linnast ära koristada või äärmisel juhul jätta neile üks rida. Kus nad siis 20 kilomeetrit tunnis sõidavad ja põhirõhk oleks pigem tõukeratastel või ruladel. Mis on tegelikult nii lapsik ja nii rumal. Suvel on inimesed nangunii metsades. Aga kui suvi ära lõpeb ja külmad tulevad, ei taha enam keegi seal peatänaval päevitada.

Peatänav on see, kus on majad. Nagu näiteks Champs-Élysées Pariisis või Nevski prospekt Peterburis.

Ideoloogia, mida siia püütakse sobitada, on juba selles mõttes jabur, et seda võiks rakendada soojema kliimaga linnades. Eks siin ole mängus ka põlvkondadevaheline sõda, vanad ikka porisevad ja võib-olla ma ka ise natuke liialdan.

Kui veel püüda tõmmata paralleele või pigem vastandada Eestit ja näiteks Hollandit, siis lisaks soojemale kliimale on seal kümme korda rohkem autosid, ent pindalalt on veel väiksem. Seal on kõik majad valmis ehitatud. Meil on vastupidi – kõik on hõre, autosid pole ollagi. Nii et ruumi on siin nii tõuksidele kui autodele. Pealegi – auto on sõber ja autod arenevad. Juba on nad hübriidid ja sõidavad vaid elektriga. Küll sa näed, varsti nad ka juba lendavad.

ESIMESED MAISED RÄNNAKUD: Villu ja Liivi Künnapu Gruusias 1979. aastal. (Erakogu)

Kuidas sa suhtud pigem hüpoteetilisse tunnelisse Tallinna ja Helsingi vahel?

Tunnel oleks seotud Rail Balticuga. Istud Helsingis rongile ja põrutad sellega Berliini välja. Arhitektina toetan seda projekti, aga indiaanlasena mitte. Inimene koosnebki eri aspektidest. Millise pilguga vaatad Tallinna esindusväljakul kõrguvat Vabadussõja võidusammast?

Ikka hea pilguga. See on kõva sõna. Ta on tootem, sakraalehitis. Sakraalehitistel on hoopis teine loogika. Mõni ütleb, et oi kui palju talle raha kulub. Aga see on vabaduse samm. Vabaduse eest peabki maksma. Paljud mu välismaalastest sõbrad on öelnud, et see on väga äge.

Väga äge pleksiklaasist samm?

Seal ei ole pleksiklaasi haisu ka. Ta on puhtast klaasist. Saan aru: ootasid, et hakkas seda sammast nüüd kiruma. Ei hakka. Estonia teatri puhul oled sa juurdeehituse pooldajate või nende leeris, kes näevad uut teatrihoonet kuskil mere piirkonnas?

Või kuskil Veskimetsas? Ma seda väga ei toeta. KUMU on juba niigi kuskile kaugemale ära viidud. Juurdeehitus on väga hea variant. Olen oma Tallinna tehnikakõrgkooli üliõpilastega selle läbi mänginud.

Pool parki võetakse maha?

Jah, esimene ots. Kus vanasti oli turg. Põhiosa pargist jääb alles. Linn on linn. Linnas on omad reeglid. Linn peab olema tihe ja temas peab olema pinget. Me ei saa öelda, et linn peab olema kartulipõld.

Ütlesid ennist, et indiaanlasena sa Tallinna tunneli projekti ei toetaks. Mis suhe sul indiaanlastega on?

Indiaanlased huvitasid juba Joosep Tootsi. Mina hakkasin nendest rohkem huvituma 1999. aastal, kui esimest korda Naissaarel nende laagrisse sattusin. Võib öelda, et selle laagri esimene terve öö kestev tseremoonia mu elu praktiliselt muutiski. Võin enda kohta öelda, et õhtul läks telki üks inimene ja hommikul tuli sealt välja teine inimene. Pärast seda hakkas minu muutumine pihta.

Sain alkoholist lahti. Mõtlemine hakkas muutuma. Nii et indiaanlased on vägevad ning just nende ühe hõimuliidu, tolteekide tarkus on vägev. Aga siin käisid ka hopi hõimu kuuluvad indiaanlased. Muide, nende naispreestri Mona sõnul on hopid tulnud Maale hoopis ühest teisest dimensioonist.

Loomulikult usud sa ka taassündi?

Ikka-ikka. Just homme (kolmapäeval – J. K.) tulevad mulle külla leedu šamaanid Hakassia koolkonnast. Ülivõimsad šamaanid.

Nende ühe vaimse juhi Valeri juhtimisel olen ma nagu lind pool maailma läbi lennanud. Algul olin justkui linnu seljas, aga pärast muutusin ise linnuks.

Näed, siin on mul joonistatud ka mõned pildid, kus ma lendan. (Siinkohal haarab Vilen lauvalt väiksema joonistusploki ning näitab leht lehe järgi visandusi, kus on kesksel kohal linnu motiiv.)

VILLU LENDAB: Šamaanirännak. Akrüül lõuendil 30 x 40. (Erakogu)

Mis seemneid sa lendamiseks söid?

Mitte mingisuguseid seemneid. Parem ma räägiks siinkohal Valerist, kes ütles: alles inimese surmaga algab elu, mis lõpeb inimese sünniga. Ehk elu on tegelikult illusoorne mull, milles on tekitatud illusioon ajast ja ruumist.

Tuleme nüüd kahe jalaga maa peale. Mis ajendas sind Andres Elbingu alias Beebilõusta luulekogu välja andma ning mehe vanglas olles tema mentoriks olema?

Just sel oma muutuste perioodil, kui inimesed näevad korraka oma ümber uusi inimesi ja uusi olukordi, viis saatus mind vabatahtlikuna sotsiaaltööle Tallinna vanglasse, kus selle aastatuhande algul kuskil viis aastat käisin. See aeg muutis mind kõvasti. Hakkasin rohkem mõtlema teiste inimeste peale. Samas oli see periood, kus olin just jumalat ja jumalateemat enda jaoks avastamas. Nii et põhiliselt vangidega koos me jumalast rääkisimegi.

Elbing istus ka sel ajal seal kinni ning nagu ma mäletan, kuidagi pooljuhuslikult sattus meie gruppi. Peaaegu et kõik kirjutasid seal luuletusi, aga Elbingu puhul tajusin kohe, et ta luuletustes on midagi ägedat. Tema esimesed tekstid, kui nüüd õigesti meenutan, avaldasin Loomingus. Misjärel sündis juba raamatu mõte. Nii et andekas vend. Kahjuks läks ta pärast seda oma räpi ja just gangsta rap'i juurde tagasi. Talt oodataksegi justkui mingeid sigadusi, mis on nagu tema nišš või formaat.

Nagu õigesti aru saan, siis sinu sotsiaaltöö langeski aega, mil ka sinus endas, pärast füüsilist ja vaimset kriisi ning täielikku loobumist alkoholist, toimus vaimne ärkamine.

Ma ei loobunud mitte ainult alkoholist, vaid ka tablettidest, kaasa arvatud unetablettidest ja rahustitest. See on õudne maailm. Saan kohe vihaseks, kui kuulen soovitusi võtta ühte või teist tabletti. Alkoholist saab veel välja, aga unetablettidest on pea võimatu loobuda. Juba kuulen, kuidas lastele antakse mingeid

amfetamiini põhjal toodetud pille. Ei tohi. See on ajukeemia, millest tuleb kui katkust hoiduda.

Mina sain õnneks sellest välja ja tänu sellele uus maailm mu ees avaneski. Olgem ausad – tänu kõrgemale jõule pääsesin sealt. Ise poleks ma sellega hakkama saanud. Sealt ei saa keegi välja. Alkoholiga on samamoodi. Alkoholisõltuvus on ju eluaegne haigus. Võin öelda, et alkoholisõltuvus on mul asendunud jumalasõltuvusega. Nüüd olen sõltuv jumalast. Ma palvetan. Kui maalin või maju projekteerin, on oluline jumala kohalolek.

MEHHIKOS: Liivi ja Vilen Künnapu maajade muistses linnas Chichén-Itzá, mis hävines 12. sajandi lõpus ning avastati taas 20. sajandi alguses. (Erakogu)

Kaks aastat tagasi sulgesid koos Ain Padrikuga loodud ja 30 aastat tegutsenud arhitektuurbüroo ukсед. Väsisite arhitektidena ära?

Kui passi vaadata, siis me pole enam 18aastased. Pealegi on päris palju ju tehtud. Lisaks hakkas maalimine sedavõrd meeldima, et see osutus omakorda arhitektitööd segavaks faktoriks.

Pealegi pole aeg enam see. Ühe projekteeritud maja kinnitamisele kuskil instantsides kulub hullult energiat. Meie aeg on läbi. Nüüd on teised moed ja teised tegijad. Las nad möllavad.

Pälvisid mullu kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali elutööpreemia, mille sõnastamisel selle määravad iseloomustasid sind sõnadega „julge ja isepäine“. Kas see lubab sul äsjase 75. juubeldamise järel nüüd molberti rahulikult käest panna ning reisida taas mõnda oma lemmiklinna, nagu London, Pariis või New York?

Molbert on nii mõnus asi, et seda ei pane ma kunagi käest. Ja eks reisida saab ikka. Alles hiljuti käisime abikaasaga Mehhikos, kaasa arvatud Mexico Citys. Nüüd olen ma ka maalikunstnike liidu juhatuses ja augustis läheme maalikunstnike grupiga Sámose saarele maalima.

Kui jumal tervist annab, siis elu on huvitav.

Oled kunagi öelnud: „Maailm on müsteerium ja me ei mõista teda kunagi. Miski pole see, mis ta paistab. Kõik on illusioon.“ Kirjutad sellele ütlemisele praegugi alla?

Ikka. Illusioonist ning aeg-ruumikerast me ju rääkisime. Nüüd, kui ma rohkem kunstiga tegelen, lisaksin, et kunst on müsteerium. Aga kunst on ka elu.

Vastuvoolu ujuja Vilen Künnapu Vilen Künnapu (Robin Roots) Arhitekt ja kunstnik Vilen Künnapu (sündinud 1948. aastal Tallinnas) on lõpetanud 1971. aastal Eesti kunstiakadeemia arhitektina.

Koos Ain Padrikuga võitnud mitmeid auhindu rahvusvahelistel arhitektuurivõistlustel.

30 aastat töötanud arhitektuuribüroos Künnapu & Padrik (Metodisti kirik (1994); hotell Radisson SAS (1999); Viru keskus (2004) – kõik Tallinnas. Tigutorn (2008) Tartus).

Künnapu sulest on ilmunud mitmed raamatud. Ta on osalenud kunsti- ja arhitektuurinäitustel kodu- ja välismaal (sealhulgas Taiwan Design Expo 2005, Veneetsia biennaal 2006 ja 2008 ning Londoni arhitektuurifestival 2010). On eksponeerinud näitustel väiksemõdulisi skulptuure ja arhitektoone ning avalikus linnaruumis suuremõtmelisi installatsioone.

Künnapu on olnud külalisõppejõud ja -lektor mitmes Skandinaavia, Suurbritannia ja Šveitsi ülikoolis. Oli 2006–2007 Tartu ülikooli filosoofiateaduskonna vabade kunstide professor. Praegu õpetab professorina arhitektuuri Tallinna tehnikakõrgkoolis ja kompositsiooni TTÜ arhitektuuri- ja urbanistika instituudis.

Viimasel ajal esineb kunstinäitustel just maalikunstnikuna.

Allikas: Vilen Künnapu koduleht